

**ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎԻԵՆՆԱՅԻ
ՄԵՆԱՍՏԱՆՈՒՄ ՊԱՀՎՈՂ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆՆԵՐԻ
ԹՎԱՅՆԱՑՄԱՆ ՆԱԽԱԳԾԻ ԱՌԱՋԻՆ ՓՈՒԼԻ
ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ***

ՀՏԴ: 070(=919.81)(450)+01

DOI: 10.54503/2953-8092.2023.2(2)-5

ՏԻԳՐԱՆ ԶԱՐԳԱՐՅԱՆ

**ՀՀ ԳԱԱ Հիմնարար գիտական գրադարանի
Տեխնիկական գիտությունների թեկնածու**

ORCID: [0000-0002-2644-2507](https://orcid.org/0000-0002-2644-2507)

2019 թ. Գալուստյ Կիլպէնկեան հիմնարկության «Հայկական համայնքների բաժանմունքը», ՀՀ ԳԱԱ Հիմնարար գիտական գրադարանի հետ համատեղ, առաջարկեց թվայնացնել Մխիթարեան միաբանության Վիեննայի Մենաստանի գրադարանում պահվող հայերեն թերթերի և հանդեսների մինչև 1920 թ. հրատարակված լրակազմերը: Սույն հոդվածի նպատակը հիշյալ գործընթացի առաջին արդյունքների ամփոփումն է:

Ուշադրություն ենք դարձրել և՛ թվային պատճենների բարձր որակի առկայությանը, և՛ մատենագիտական շտեմարանի ձևավորման առանձնահատկություններին, և՛ որոնման ճկուն հնարավորություններին:

In 2019 digitization of the Armenian newspapers and periodicals being preserved in the Mekhitarist Monastery of Vienna started. The purpose of this article is to summarize the results of the project's first stage. During project realization the main focus has been made on having high quality digital copies of the periodicals, to the peculiarities of construction of the bibliographic database and on developing flexible search and indexing algorithms.

* Հոդվածը ներկայացվել է 13.10.2023, գրախոսվել է 07.12.2023, ընդունվել է տպագրության 08.12.2023:

The article was submitted on 13.10.2023, reviewed on 07.12.2023, accepted for publication on 08.12.2023.

Բանալի բառեր¹ հայ պարբերական մամուլ, հայ մամուլի մատենագիտություն, Մխիթարյան միաբանություն Վիեննա, Գալուստ Կիլպէնկեան հիմնարկություն:

Ինչպես հղել¹ Զարգարյան Տ. (2023), Մխիթարեան միաբանության Վիեննայի մենաստանի պարբերականների թվայնացման նախագծի առաջին փուլի արդյունքների ներկայացում, *Լրագրու Հայկական գրադարանային ասոցիացիայի*, 2(2), 5–29. [https://doi.org/10.54503/2953-8092.2023.2\(2\)-5](https://doi.org/10.54503/2953-8092.2023.2(2)-5)

How to cite (APA style): Zargaryan T. (2023), Digitalization of the periodicals being preserved in the Mekitarist Monastery of Vienna: Presentation of first phase results, *Herald of the Armenian Library Association*, 2(2), 5-29. [https://doi.org/10.54503/2953-8092.2023.2\(2\)-5](https://doi.org/10.54503/2953-8092.2023.2(2)-5)

Ներածություն

Հայերեն առաջին պարբերականը՝ «Ազդարարը», լույս է տեսել 1794 թ. Հնդկաստանի Մադրաս քաղաքում, Հարություն քին. Շմավոնյանի ջանքերով: Այնուհետև հայալեզու թերթեր հրատարակվեցին աշխարհի տարբեր ծայրերում՝ դառնալով հայ ժողովրդի գոյության տարեգիրը, պահպանելով մեր ինքնությունը, մոռացումից փրկելով ազգային կյանքի բազում հիշարժան իրադարձություններ: 1794 թվականից ի վեր Հայաստանում և աշխարհի տարբեր երկրներում լույս է տեսել ավելի քան 6,500 պարբերական¹: Ներկայում պարբերականների թղթային հրատարակությունները, ճիշտ է, իրենց տեղը աստիճանաբար զիջում են էլեկտրոնային համարժեքներին, գործարկվում են լրատվական կայքեր, որոնք շուրջօրյա տեղեկատվություն են փոխանցում իրենց բաժանորդներին, սակայն տպագիր մամուլը (հատկապես մինչև 20-րդ դարի 90-ականների մամուլը) հետազոտողների համար չի կորցնում արդիականությունը: Սրան ավելանում է նաև մամուլի ողջամնացության ապահովման խնդիրը,

¹ Առ 01.12.2023 թ. «[Հայկական շարունակական հրատարակությունների համահավաք գրացուցակ](#)» շտեմարանում հաշվառված է մամուլի 6,556 անվանում:

քանի որ թուղթը մթնոլորտային, քիմիական և տեխնածին գործոնների ազդեցության հետևանքով աստիճանաբար սկսում է խոնանալ և քայքայվել:

Մխիթարեան միաբանության հայ մամուլի հավաքածուն տեսականիով ամենահարուստ հավաքածուներից է, իսկ մամուլի լրակազմերի պահպանվածության և ամբողջականության առումով՝ լավագույններից մեկը: 2019 թ. մի շարք քննարկումներից հետո Գալուստ Կիլպենկեան հիմնարկության «Հայկական համայնքների բաժանմունքը»² հանդես եկավ առաջարկով՝ թվայնացնել և հանրությանը ազատորեն հասանելի դարձնել Մխիթարեան միաբանության Վիեննայի Մենաստանի գրադարանում պահվող հայերեն թերթերի և հանդեսների մինչև 1920 թ. հրատարակված լրակազմերը:

Նախագծի նպատակները և աշխատանքի փուլերը

Նախագիծը հետապնդում է երկու կարևոր նպատակ.

ա. Բարձր որակի թվային պատճենների շնորհիվ ձևավորել մամուլի ապահովագրական նմուշներ, որոնցից հնարավոր կլինի ստանալ պահանջվող տպագիր էջերը՝ առանց որակի կորստի:

բ/ Համացանցի և տեղեկատվական տեխնոլոգիաների կիրառմամբ հետազոտողներին հասանելի դարձնել մամուլի լրակազմերի թվային պատճենները՝ դրանով իսկ մեծապես օժանդակելով հայ մամուլի եզակի նմուշների առցանց և բաց ձևաչափով հասանելիությանը:

Սույն նախաձեռնության շրջանակում որպես Գալուստ Կիլպենկեան հիմնարկության գործընկեր կառույցներ հանդես եկան Մխիթարեան միաբանության Վիեննայի Մենաստանը³, Գիտությունների ազգային ակադեմիայի Հիմնարար գիտական գրադարանը⁴:

² Գալուստ Կիլպենկեան հիմնարկության «Հայկական համայնքների բաժանմունք» <https://gulbenkian.pt/en/armenians/> (11.10.2023):

³ Վիեննայի Մենաստան՝ <https://mechitharisten.org/> (11.10.2023):

⁴ Հիմնարար գիտական գրադարան՝ <https://www.flib.sci.am/> (11.10.2023):

Որպես նախագծի համակատարող կառույցներ՝ հանդես եկան «Iron Mountain» ընկերությունը⁵, որը մասնագիտացված է մեծ ծավալի թղթային նյութերի թվայնացման բնագավառում, ՀՀ Գիտությունների ազգային ակադեմիայի Ինֆորմատիկայի և ավտոմատացման պրոբլեմների ինստիտուտը⁶, որը տարածաշրջանում առաջատարն է ցանցային և ամպային ծառայությունների տրամադրման, ինչպես նաև բարձր արտադրողականությամբ հաշվողական համակարգերի նախագծման բնագավառներում:

Համահայկական կարևորություն ունեցող նախագծի հաջող ընթացքը ապահովելու նպատակով կատարվեց աշխատանքների բաշխում՝ ըստ հետևյալ խմբերի.

1. Մխիթարեան Միաբանութեան Վիեննայի Մենաստանի գրադարանի կայքէջի⁷ ստեղծում:

2. Մամուլի նմուշների մատենագիտական նկարագրությունների շտեմարանի ծրագրային միջավայրի ընտրություն՝ հիմնված «Մատենագիտական նկարագրության միջազգային ստանդարտի» վրա:

3. Թվանշային գրադարանի հարթակի ընտրություն, նկատի առնելով այն կարևոր հանգամանքը, որ առաջարկվող լուծումը պետք է ապահովի բառերի և արտահայտությունների որոնում թե՛ մատենագիտական նկարագրության մակարդակում և թե՛ թվանշային գրադարանում ներառված նյութերում:

4. Սերվերային լուծումների ընտրություն այն հաշվարկով, որ թվանշային գրադարանում ամբարվելու են տասնյակ հազարավոր

⁵ «Iron Mountain» ընկերություն՝ <https://shorturl.at/bjpP0> (11.10.2023):

⁶ Ինֆորմատիկայի և ավտոմատացման պրոբլեմների ինստիտուտ՝ <https://iiap.sci.am/> (11.10.2023):

⁷ Վիեննայի Մենաստանի գրադարանի կայքէջ՝ <https://arm.mechitaristlibrary.org/> (11.10.2023):

նկարահանված էջեր, որոնք զբաղեցնելու են մեքենայական հիշողության զգալի ծավալներ:

Հաշվի առնելով տեղեկատվության պահուցների նախագծման և շահագործման բնագավառներում ՀՀ ԳԱԱ Հիմնարար գիտական գրադարանում (ՀԳԳ) կուտակված երկարամյա փորձը, փորձարկված և տեղայնացված ծրագրային լուծումները՝ որոշում կայացվեց որպես մատենագիտական նկարագրությունների շտեմարանի ծրագրային լուծում ընտրել «Կոհա» փաթեթը, որը հաջողությամբ կիրառվում է Հայաստանի գրադարաններից շատերում, պատկանում է «Բաց/ազատ կոդերով ծրագրաշարերի» ընտանիքին⁸ և, հետևաբար, տրամադրվում է անվճար: Այս ընտանիքին պատկանող «Գրինսթոուն» և «Դլիբրա» հարթակների համեմատական վերլուծությունից հետո, որպես թվանշային գրադարանի լուծում, ընտրվեց «Դլիբրա» համակարգը: Թեպետ երկու համակարգերն էլ ակտիվորեն օգտագործվում են ՀԳԳ-ում, մեքենայական հիշողության հսկայական ծավալների հետ աշխատելու պայմաններում, մեր կարծիքով «Դլիբրա» համակարգը ավելի ճկուն և բազմաֆունկցիոնալ է (ZARGARYAN 2020, 67-79): Սերվերային լուծումների պարագայում ընտրությունը միարժեքորեն կանգ առավ ՀՀ ԳԱԱ Ինֆորմատիկայի և ավտոմատացման պրոբլեմների ինստիտուտի վրա, որպես կիրառական մաթեմատիկայի և ինֆորմատիկայի, ինչպես նաև գիտության և տեխնիկայի տարբեր ճյուղերում համակարգչային տեխնոլոգիաների կիրառման ասպարեզում տարածաշրջանային առաջատարի:

Կայքէջի ձևավորումը վստահվեց դիզայներ Նունե Խուդավերդյանին, ով հաջողությամբ կյանքի կոչեց իր առջև դրված առաջադրանքները:

Այս փուլերը հաղթահարելուց հետո արդիական դարձավ մամուլի մատենագիտական նկարագրությունների շտեմարանի ցուցի-

⁸ Free and open-source software: <https://shorturl.at/rxCIT> (11.10.2023):

ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՊՐԱԿՏԻԿԱ

չավորվող դաշտերի ընտրության հարցը: Հայաստանի ազգային գրադարանում շահագործվող «Հայկական շարունակական հրատարակությունների համահավաք գրացուցակ»-ի⁹ նախագծման ընթացքում մեր կողմից կիրառված լուծումները և ձեռք բերված փորձը մեծապես հեշտացրեցին ընտրությունը: Որպես «ցուցիչավորվող և արտաձվող» դաշտեր որոշվեց ընտրել հետևյալները.

✓ Խմբագիրներին, արտոնատերերին, հրատարակիչներին նկարագրող 700\$a դաշտը:

✓ Տպարանների անվանումները նկարագրող 650\$a դաշտը:

✓ Տպագրության քաղաքը, երկիրը, մայրցամաքը նկարագրող աշխարհագրական անվանման 651\$a դաշտը:

✓ Նյութի տեսակը նկարագրող 655\$a դաշտը: Նյութի տեսակը կարող է լինել թերթ, ամսագիր, տարեգիր:

✓ Թեմատիկ խորագրերը նկարագրող 650\$a դաշտը:

✓ Ընծայագրերի առկայությունը նկարագրող 650\$a դաշտը:

✓ Դարաշրջանը և տպագրության տարիները նկարագրող 650\$y դաշտը:

✓ Պարբերականի շարժը նկարագրող 653\$a դաշտը: Շարժը կարող է լինել «Շարժ ներքին», այսինքն՝ նույն երկրի սահմաններում մի քաղաքից մեկ այլ քաղաք, ինչպես նաև «Շարժ արտաքին», այսինքն մի երկրից մեկ այլ երկիր: «Շարժ ներքին» և «Շարժ արտաքին» տերմինները հանդես են գալիս որպես «Չվերահսկվող տերմիններ»:

✓ Պարբերականի կյանքի տևողությունը ներկայացնող 583 դաշտը: Սա ոչ հանրային նշումի դաշտ է, արտաձման ոչ մի ձևաչափում չի երևում, սակայն փնտրովի է, և կարելի է ստանալ պարբերականների կյանքի տևողության բաշխումը ըստ ակտիվության տարիների: Նվազագույն արժեքն է 1 տարի: Այսինքն, եթե պարբերականը

⁹ Հայկական շարունակական հրատարակությունների համահավաք գրացուցակ՝ <https://tert.nla.am> (11.10.2023):

ունեցել է տպագրված մեկ թիվ, այնուհետև դադարեցրել է իր գոյությունը, պարբերականի կյանքի տևողությունը դրվում է 1 տարի, հետևյալ ձևաչափով՝ T=1 տարի:

Մատենագիտական շտեմարանի հնարավորությունների ներկայացում

Մխիթարեան Միաբանության Վիեննայի Մենաստանի գրադարանի կայքէջի «Ընդհանուր ցուցակ» բաժնից կարելի է մուտք գործել մատենագիտական գրառումների շտեմարան ¹⁰, իսկ «Թուային գրադարան» բաժնից՝ թվանշային գրադարան ¹¹:

Քանի որ մատենագիտական տվյալների MARC21 ձևաչափը ¹² և դրա հենքի վրա ստեղծված ծրագրային փաթեթները նյութի նկարագրության բոլորովին նոր հնարավորություններ են բացում մատենագետների առջև, իսկ համակարգիչների կիրառությունը «գրելու նոր տարածք» է տրամադրում հետազոտող-մատենագետին, սույն շտեմարանի ձևավորման ընթացքում կիրառեցինք նորարարական մի շարք լուծումներ՝ հիմնված ծրագրավորման HTML լեզվի վրա, որոնք, լինելով նոր խոսք մատենագիտության մեջ, մեզ ծանոթ ավանդական նկարագրությունների համեմատ մեծապես բարձրացնում են գրառումների թե՛ դիտարժանությունը, թե՛ ամբողջականությունը և թե՛ ընթեռնելիությունը:

Այսպես, մամուլի շատ անվանումներ, իրենց գոյության ընթացքում, փոխում են խմբագիրներին, փոխվում են տպարանները, տպագրության չափսերը: Երբեմն անվանումն էլ է կրում փոփոխություններ: Նման փոփոխությունները հարկ է արտացոլել մատենագի-

¹⁰ Վիեննայի Մխիթարյան միաբանության մամուլի մատենագիտական գրառումների շտեմարան՝ <https://vmc.sci.am/> (11.10.2023):

¹¹ Վիեննայի Մխիթարյան միաբանության մամուլի թվային գրադարան՝ <https://shorturl.at/kuxUO> (11.10.2023):

¹² MARC – Machine Readable Cataloguing՝ Մեքենաընթեռնելի քարտագրում:

ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՊՐԱԿՏԻԿԱ

տական գրառման մեջ՝ դրա համար օգտագործելով MARC21 ձևաչափի ընձեռած հնարավորությունները:

Բերենք մի քանի օրինակ.

ա. Համաձայն MARC21 ձևաչափի՝ 504 դաշտը նախագծված է «Մատենագիտություն, նշումներ» տեքստի ձևավորման համար: Թիֆլիսի «Մուրճ» ամսագրի պարագայում, պարբերականի մասին տպագրված մատենագիտությանը հղում կատարելու համար HTML լեզվով կատարվել է մի այսպիսի նկարագրություն. «Աղբիւր. Մատենագիտություն «Մուրճ» ամսագրի. (1889-1907) / Կազմ.՝ Կ. Քացախյան.- Ե., 1977.- 775 էջ»: Արդյունքում, ISBD արտաձման պարագայում, ունեք հետևյալ տեսքը. «Աղբիւր. [Մատենագիտություն «Մուրճ» ամսագրի \(1889-1907\) / Կազմ.՝ Կ. Քացախյան.- Ե., 1977.- 775 էջ](#)»: Նման կառուցվածքը թույլ է տալիս մատենագիտական գրառումից ուղղակի անցում կատարել հետազոտական նյութին:

բ. Համաձայն MARC21 ձևաչափի՝ 563 դաշտը նախագծված է լրակազմի նկարագրության համար: Օգտագործելով HTML լեզվի այսպիսի կառուցվածք. «Թիւերը կազմուած եւ ամփոփուած են առանձին թղթածրարներում.
 1889 Թիւ 1-6: Դասիչն է 827 L II-5.
1889 Թիւ 7-12: Դասիչն է 828 L II-5.
1890 Թիւ 1-6: Դասիչն է 829 L II-5.
1890 Թիւ 7-12: Դասիչն է 830 L II-5.
1891 Թիւ 1-6: Դասիչն է 831 L II-5.
1891 Թիւ 7-12: Դասիչն է 832 L II-5.
»՝ ISBD արտաձման պարագայում ունեք հետևյալ տեսքը. «Թիւերը կազմուած եւ ամփոփուած են առանձին թղթածրարներում.

1889 Թիւ 1-6: Դասիչն է 827 L II-5.

1889 Թիւ 7-12: Դասիչն է 828 L II-5.

1890 Թիւ 1-6: Դասիչն է 829 L II-5.

1890 Թիւ 7-12: Դասիչն է 830 L II-5.

ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՊՐԱԿՏԻԿԱ

1891 Թիւ 1-6: Դասիչն է 831 L II-5.

1891 Թիւ 7-12: Դասիչն է 832 L II-5»:

Տարեթվերը արտաձվում են թավ, որը գրառումը դարձնում է ավելի արտահայտիչ:

գ. Նույն 563 դաշտում կիրառված է HTML լեզվի մեկ այլ կառուցվածք՝ տարեթվից հղում դեպի թվանշային գրադարան, դեպի պարբերականի կառուցվածք: HTML լեզվով կազմած արտահայտությունը հետևյալն է. «Վիեննական Մխիթարեան մենասպանում առկայ են հեղինակ թիւերը.

1889, Առաջին տարի, Թիւ 1 (Յունուար), Թիւ 2 (Փետրուար), Թիւ 3 (Մարտ), Թիւ 4 (Ապրիլ), Թիւ 5 (Մայիս), Թիւ 6 (Յունիս), Թիւ 7 (Յուլիս), Թիւ 8 (Օգոստոս), Թիւ 9 (Սեպտեմբեր), Թիւ 10 (Հոկտեմբեր), Թիւ 11 (Նոյեմբեր), Թիւ 12 (Դեկտեմբեր)
1890, Երկրորդ տարի, Թիւ 1 (Յունուար), Թիւ 2 (Փետրուար), Թիւ 3 (Մարտ), Թիւ 4 (Ապրիլ), Թիւ 5 (Մայիս), Թիւ 6 (Յունիս), Թիւ 7 (Յուլիս), Թիւ 8 (Օգոստոս), Թիւ 9 (Սեպտեմբեր), Թիւ 10 (Հոկտեմբեր), Թիւ 11 (Նոյեմբեր), Թիւ 12 (Դեկտեմբեր)
1891, Երրորդ տարի, Թիւ 1 (Յունուար), Թիւ 2 (Փետրուար), Թիւ 3 (Մարտ), Թիւ 4 (Ապրիլ), Թիւ 5 (Մայիս), Թիւ 6 (Յունիս), Թիւ 7-8 (Յուլիս-Օգոստոս), Թիւ 9 (Սեպտեմբեր), Թիւ 10 (Հոկտեմբեր), Թիւ 11 (Նոյեմբեր), Թիւ 12 (Դեկտեմբեր)
»:

ISBD արտաձման պարագայում ունեք հետևյալ տեսքը. «Վիեննական Մխիթարեան մենասպանում առկայ են հեղինակ թիւերը.

1889. Առաջին տարի, Թիւ 1 (Յունուար), Թիւ 2 (Փետրուար), Թիւ 3 (Մարտ), Թիւ 4 (Ապրիլ), Թիւ 5 (Մայիս), Թիւ 6 (Յունիս), Թիւ 7 (Յուլիս), Թիւ 8 (Օգոստոս), Թիւ 9 (Սեպտեմբեր), Թիւ 10 (Հոկտեմբեր), Թիւ 11 (Նոյեմբեր), Թիւ 12 (Դեկտեմբեր)

1890. Երկրորդ տարի, Թիւ 1 (Յունուար), Թիւ 2 (Փետրուար), Թիւ 3 (Մարտ), Թիւ 4 (Ապրիլ), Թիւ 5 (Մայիս), Թիւ 6 (Յունիս), Թիւ 7 (Յուլիս), Թիւ 8 (Օգոստոս), Թիւ 9 (Սեպտեմբեր), Թիւ 10 (Հոկտեմբեր), Թիւ 11 (Նոյեմբեր), Թիւ 12 (Դեկտեմբեր)

1891. Երրորդ տարի, Թիւ 1 (Յունուար), Թիւ 2 (Փետրուար), Թիւ 3 (Մարտ), Թիւ 4 (Ապրիլ), Թիւ 5 (Մայիս), Թիւ 6 (Յունիս), Թիւ 7-8 (Յուլիս-Օգոստոս), Թիւ 9 (Սեպտեմբեր), Թիւ 10 (Հոկտեմբեր), Թիւ 11 (Նոյեմբեր), Թիւ 12 (Դեկտեմբեր)»:

Գունաընդգծված տարիները պարունակում են հղումներ դեպի թվանշային գրադարան: Թվանշային գրադարանից էլ կարելի է անցում կատարել դեպի մատենագիտական շտեմարան՝ սեղմելով «Լրացուցիչ տեղեկություն» դաշտի «սեղմիր այստեղ կապին հետևելու համար» հղումը:

դ. Համաձայն MARC21 ձևաչափի՝ 520 դաշտը նախագծված է «Ամփոփումների» համար: Քանի որ շատ պարբերականներ հրատարակման տարբեր ժամանակահատվածներում փոխում են տպարանները, խմբագիրներին, փոխվում է էջերի քանակը, թղթի չափը և այլն, ապա նպատակահարմար գտանք այս դաշտում արտածել այդ տեղեկատվությունը: «Մուրճ»-ի պարագայում, 520 դաշտի գրառումն ունի հետևյալ տեսքը.

«1889-1900 "ՄՈՒՐՃ : ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԱՄՍԱԳԻՐ", Մ. Դ. Ռուդինեանցի ՏՊԱՐԱՆ:

1901-1902 ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ "ՄՈՒՐՃ : ԳՐԱԿԱՆ, ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՄՍԱԳԻՐ", Տպարան Կրաց. Հրատ. Ընկերութեան:

1903, Թիւ 1-Թիւ 10 ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ "ՄՈՒՐՃ : ԳՐԱԿԱՆ, ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՄՍԱԳԻՐ", Արագափոխ Մն. Մարտիրոսեանցի:

1903, Թիւ 11-Թիւ 12, 1904 ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ "ՄՈՒՐՃ : ԳՐԱԿԱՆ,

ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՊՐԱԿՏԻԿԱ

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՄՍԱԳԻՐ", *Տպարան Ա.*

Քույթաթելաձեռի:

1905-1907, ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ "ՄՈՒՐՃ: ԳՐԱԿԱՆ, ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՄՍԱԳԻՐ", *Տպարան "Հերմէս":*

Ինչպես տեսնում ենք, թե՛ տպարանների փոփոխությունները, թե՛ հանդեսի անվան փոփոխությունները արտացոլված են 520 դաշտում:

Ե. «Վիքիպեդիան», որպես ազատ հանրագիտարան, գնալով իր մեջ է ներառում նորանոր թեմաներ և անձնանուններ: Այդ հոդվածներից շատերը ուղղակի կապ ունեն հայկական գրատպության օջախների, խմբագիրների և տպարանների գործունեության հետ: Այս ամենը նկատի ունենալով՝ մամուլի խմբագիրների անունները կապվել են Վիքիպեդիայի համապատասխան գրառումներ հետ: Այսպես, «Թատրոն» թերթը, որի տերը և խմբագիրը եղել է Հակոբ Պարոնյանը, «Նորմալ դիտում» վիճակում պարունակում է հետևյալ հղումը. «[Պարոնեան, Հակոբ Յովհաննէսի, 1843-1891 \[տէր-խմբ.\]](#)»:

Վ պատկերակը սեղմելուց հետո, անցում է կատարվում մատենագիտական գրառումից դեպի Վիքիպեդիա՝ «Հակոբ Պարոնյանին» նկարագրող գրառումը: «Թատրոն» պարբերականի պարագայում 520 դաշտը շատ ավելի հարուստ նկարագրական նյութ է պարունակում. «**ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ.** 1874, Թիւ 1-2, *ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ե.Մ. Տնտեսան. ՏէՐ ԵՒ ԽՄԲԱԳԻՐ ԼՐԱԳՐՈՅՍ Յ. Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ.*

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ. 1874, Թիւ 3-7, *ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Յ. Գավաֆեան եւ Ընկ., Յ. Պարոնեան. ՏէՐ ԵՒ ԽՄԲԱԳԻՐ ԼՐԱԳՐՈՅՍ Յ. Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ.*

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ. 1874, Թիւ 8-9, *ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Յ. Գավաֆեան. ՏէՐ ԵՒ ԽՄԲԱԳԻՐ ԼՐԱԳՐՈՅՍ Յ. Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ.*

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ. 1874, Թիւ 10-26, *ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Միւհէնպիսեան. ՏէՐ ԵՒ ԽՄԲԱԳԻՐ ԼՐԱԳՐՈՅՍ Յ. Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ.*

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ. 1874, Թիւ 27-40, *ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Միւհէնպիսեան. ՏէՐ ԼՐԱԳՐՈՅՍ Յ. Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ. ԽՄԲԱԳԻՐ-ՏՆՕՐԷՆ Ս. ԹԷՐԶԻԵԱՆ.*

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ. 1874, Թիւ 41-42, *ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Թ. Տիվիթեան. ՏէՐ ԼՐԱԳՐՈՅՍ Յ. Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ. ԽՄԲԱԳԻՐ-ՏՆՕՐԷՆ Ս. ԹԷՐԶԻԵԱՆ.*

ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՊՐԱԿՏԻԿԱ

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ. 1874, թիւ 43-47, ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Յ. Գ. Թօզլեանց. ՏԷՐ
ԼՐԱԳՐՈՅՍ Յ. Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ. ԽՄԲԱԳԻՐ-ՏՆՕՐԷՆ Ս. ԹԵՐԶԻԵԱՆ.

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ. 1874, թիւ 48-70, ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Յ. Գ. Թօզլեանց. ՏԷՐ
ԼՐԱԳՐՈՅՍ Յ. Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ.

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ. 1874, թիւ 71- 1875, 87, ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ե.Մ. Տնչետեան. ՏԷՐ
ԼՐԱԳՐՈՅՍ Յ. Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ.

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ. 1875, թիւ 88-125, ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ե.Մ. Տնչետեան. ՏԷՐ
ԼՐԱԳՐՈՅՍ Յ. Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ. ԽՄԲԱԳԻՐ-ՏՆՕՐԷՆ Գ. Մ. ԷՋԱՃԵԱՆ.

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ. 1875, թիւ 126, ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ե.Մ. Տնչետեան. ՏԷՐ ԼՐԱԳՐՈՅՍ
Յ. Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ.

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ. 1875, թիւ 127-164, ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ե.Մ. Տնչետեան. ՏԷՐ
ԼՐԱԳՐՈՅՍ Յ. Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ.

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ. 1875, թիւ 165-175, ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ե.Մ. Արամեան. ՏԷՐ
ԼՐԱԳՐՈՅՍ Յ. Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ.

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ. 1876, թիւ 176-183, ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ե.Մ. Արամեան. ՏԷՐ
ԼՐԱԳՐՈՅՍ Յ. Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ.

ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ. 1876, թիւ 184-192, ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ե.Մ. Արամեան. ՏԷՐ
ԼՐԱԳՐՈՅՍ Յ. Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ.

ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ. 1876, թիւ 193-199, ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ս. Միքայէլեան. ՏԷՐ
ԼՐԱԳՐՈՅՍ Յ. Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ.

ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ. 1876, թիւ 200-211, ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Յարութիւն Պարոնեան. ՏԷՐ
ԼՐԱԳՐՈՅՍ Յ. Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ.

ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ. 1876, թիւ 212-219, ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ս. Միքայէլեան. ՏԷՐ
ԼՐԱԳՐՈՅՍ Յ. Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ.

ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ. 1877, թիւ 220-244, ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ս. Միքայէլեան. ՏԷՐ
ԼՐԱԳՐՈՅՍ Յ. Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ.

ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ. 1877, թիւ 245-256, ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ս. Միքայէլեան. ՏԷՐ
ԼՐԱԳՐՈՅՍ Յ. Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ»:

զ. 505 դաշտը, որը, համաձայն MARC21 ձևաչափի, նախատեսված է «Բովանդակության» նկարագրության համար, ամսագրերի պարագայում կարող է ունենալ բազմաթիվ կիրառություններ: Բերենք դրանցից մեկը՝ կիրառված Սանկտ-Պետերբուրգում հրատարակված «Արաքս» ամսագրի համար: «Նորմալ դիտում» ռեժիմում ունենք հետևյալ պատկերը.

«→ Յաւելուած. Վիլլիամ Շեկսպիրի ԼԻՐ ԹԱԳԱՌՈՐ. Թարգմանեց: ՍՏ. ՄԱԼԽԱՍԵԱՆՅ. 1887, ԳԻՐՔ Ա. ԱՐԱՔՍ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀԱՆԴԵՍ

ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՊՐԱԿՏԻԿԱ

→ Յաւելուած. Ի. ՏՈՒՐԳԵՆԵՎ ԱՍԵԱ. Թարգմանեց Աղեքսանդր Ծարպուրեան. 1889, ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ, ԳԻՐՔ Ա. **ԱՐԱՔՍ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀԱՆԴԷՍ**

→ Յաւելուած. ԲԷԼԱ, Լերմօնյով. Թարգմանեց Յովհաննէս Մալխասեանց. 1889, ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ, ԳԻՐՔ Բ. **ԱՐԱՔՍ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀԱՆԴԷՍ**

→ Յաւելուած. «Մեր ժամանակի հերոսը», Լերմօնյով, Գլոխ II Մակսիմ Մակսիմիչ. Թարգ. 3. Մալխասեանց. Յաւելուած. ԱՐՁԱԳԱՆՔ ՄԻ ՄՇՈՅ ԱՇԽԱՐՀԷՆ, Գիլիգար. 1890, ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ, ԳԻՐՔ Ա. **ԱՐԱՔՍ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀԱՆԴԷՍ**

→ Յաւելուած. «Մեր ժամանակի հերոսը» վէպի վերջը, Լերմօնյով, Թարգ. 3. Մալխասեանց. 1890, ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ, ԳԻՐՔ Բ. **ԱՐԱՔՍ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀԱՆԴԷՍ**

→ Յաւելուած "ԱՐԱՔՍ" ՀԱՆԴԻՍԻ. «Վաղեմի կալուածապէրեր», Ն. ԳՕԳՕԼ, ԹԱՐԳ. 3. ԱՐԹԱՆԱՍԵԱՆՅ. 1892, ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ, ԳԻՐՔ Ա. **ԱՐԱՔՍ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀԱՆԴԷՍ**

→ Յաւելուած "ԱՐԱՔՍ" ՀԱՆԴԻՍԻ. «Յիշատակարան մտեալ տանից», Ֆ. ԴՕՍՏՕԵՒՍԿԻ. 1892, ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ, ԳԻՐՔ Բ. **ԱՐԱՔՍ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀԱՆԴԷՍ**

→ Յաւելուած "ԱՐԱՔՍ" ՀԱՆԴԻՍԻ. «Յիշատակարան մտեալ տանից» շարունակելի, Ֆ. ԴՕՍՏՕԵՒՍԿԻ. 1893, ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ, ԳԻՐՔ Ա. **ԱՐԱՔՍ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀԱՆԴԷՍ**

→ Յաւելուած "ԱՐԱՔՍ" ՀԱՆԴԻՍԻ. «Յիշատակարան մտեալ տանից» շարունակելի, Ֆ. ԴՕՍՏՕԵՒՍԿԻ. 1893, ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ, ԳԻՐՔ Բ. **ԱՐԱՔՍ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀԱՆԴԷՍ**

→ Յաւելուած "ԱՐԱՔՍ" ՀԱՆԴԻՍԻ. «Յիշատակարան մտեալ տանից» ԳԼՈՒԻ Թ., շարունակելի, Ֆ. ԴՕՍՏՕԵՒՍԿԻ. 1894-1895, ԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ, ԳԻՐՔ Ա. **ԱՐԱՔՍ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀԱՆԴԷՍ**

→ Յաւելուած "ԱՐԱՔՍ" ՀԱՆԴԻՍԻ. «Յիշատակարան մտեալ տանից» ԳԼՈՒԻ Ժ., շարունակելի, Ֆ. ԴՕՍՏՕԵՒՍԿԻ. 1897 [1894-1895], ԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ, ԳԻՐՔ Բ. **ԱՐԱՔՍ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀԱՆԴԷՍ**

→ Յաւելուած "ԱՐԱՔՍ" ՀԱՆԴԻՍԻ. «Յիշատակարան մտեալ տանից» Մասն երկրորդ, ԳԼՈՒԻ Ա, Հիւանդանոց, շարունակելի, Ֆ. ԴՕՍՏՕԵՒՍԿԻ. 1898, ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ, ԳԻՐՔ Ա. **ԱՐԱՔՍ**

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀԱՆԴԷՍ»:

Նոյն արտածումը, բայց արդեն որպէս ISBD գրառում, ունի հետևյալ տեսքը. «Յաւելուած. Վիլիամ Շեկսպիրի ԼԻՐ ԹԱԳԱՒՈՐ. Թարգմանեց: ՍՏ. ՄԱԼԽԱՍԵԱՆՅ. ԱՐԱՔՍ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀԱՆԴԷՍ 1887, ԳԻՐՔ Ա.

Յաւելուած. Ի. ՏՈՒՐԳԵՆԵՎ ԱՍԵԱ. Թարգմանեց Աղեքսանդր Ծարպուրեան. ԱՐԱՔՍ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀԱՆԴԷՍ 1889, ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ, ԳԻՐՔ Ա.

Յաւելուած. ԲԷԼԱ, Լերմօնյով. Թարգմանեց Յովհաննէս Մալխասեանց. ԱՐԱՔՍ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀԱՆԴԷՍ 1889, ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ, ԳԻՐՔ Բ.

ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՊՐԱԿՏԻԿԱ

Յաւելուած. «Մեր ժամանակի հերոսը», Լերմոնցով, Գլուխ II Մակսիմ Մակսիմիչ. Թարգ. 3. Մայխասեանց.

Յաւելուած. ԱՐԱՔՍԱՆՔ ՄԻ ՄՇՈՅ ԱՇԽԱՐՀԷՆ, Գիւլիգար. ԱՐԱՔՍ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀԱՆԴԷՍ 1890, ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ, ԳԻՐՔ Ա.

Յաւելուած. «Մեր ժամանակի հերոսը» վէպի վերջը, Լերմոնցով, Թարգ. 3. Մայխասեանց. ԱՐԱՔՍ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀԱՆԴԷՍ 1890, ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ, ԳԻՐՔ Բ.

Յաւելուած "ԱՐԱՔՍ" ՀԱՆԴԻՍԻ. «Վաղեմի կալուածապէրեր», Ն. ԳՕԳՕԼ', ԹԱՐԳ. 3. ԱՐԺԱՆԱՍԵԱՆՅ. ԱՐԱՔՍ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀԱՆԴԷՍ 1892, ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ, ԳԻՐՔ Ա.

Յաւելուած "ԱՐԱՔՍ" ՀԱՆԴԻՍԻ. «Յիշատակարան մեռեալ փանից», Ֆ. ԴՕՍՏՕԵԻՍԿԻ. ԱՐԱՔՍ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀԱՆԴԷՍ 1892, ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ, ԳԻՐՔ Բ.

Յաւելուած "ԱՐԱՔՍ" ՀԱՆԴԻՍԻ. «Յիշատակարան մեռեալ փանից» շարունակելի, Ֆ. ԴՕՍՏՕԵԻՍԿԻ. ԱՐԱՔՍ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀԱՆԴԷՍ 1893, ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ, ԳԻՐՔ Ա.

Յաւելուած "ԱՐԱՔՍ" ՀԱՆԴԻՍԻ. «Յիշատակարան մեռեալ փանից» շարունակելի, Ֆ. ԴՕՍՏՕԵԻՍԿԻ. ԱՐԱՔՍ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀԱՆԴԷՍ 1893, ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ, ԳԻՐՔ Բ.

Յաւելուած "ԱՐԱՔՍ" ՀԱՆԴԻՍԻ. «Յիշատակարան մեռեալ փանից» ԳԼՈՒԽ Թ., շարունակելի, Ֆ. ԴՕՍՏՕԵԻՍԿԻ. ԱՐԱՔՍ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀԱՆԴԷՍ 1894-1895, ԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ, ԳԻՐՔ Ա.

Յաւելուած "ԱՐԱՔՍ" ՀԱՆԴԻՍԻ. «Յիշատակարան մեռեալ փանից» ԳԼՈՒԽ Ժ., շարունակելի, Ֆ. ԴՕՍՏՕԵԻՍԿԻ. ԱՐԱՔՍ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀԱՆԴԷՍ 1897 [1894-1895], ԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ, ԳԻՐՔ Բ.

Յաւելուած "ԱՐԱՔՍ" ՀԱՆԴԻՍԻ. «Յիշատակարան մեռեալ փանից» Մասն Երկրորդ, ԳԼՈՒԽ Ա, Հիւանդանոց: շարունակելի, Ֆ. ԴՕՍՏՕԵԻՍԿԻ. ԱՐԱՔՍ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀԱՆԴԷՍ 1898, ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ, ԳԻՐՔ Ա.

Վերը բերված օրինակները ցույց են տալիս, որ ունենալով HTML լեզվով ծրագրավորման հմտություններ և տիրապետելով MARC21 ձևաչափի կառուցվածքին՝ կարելի է ստեղծել մատենագիտական գրառումներ, որոնք շատ ավելի ճկուն են և դիտարժան, քան դրանց գրքային նկարագրություններն են:

Առաջին փուլի արդյունքների հակիրճ ամփոփում

Ներկայացնենք նախագծի մի շարք արդյունքներ, որոնք պետք է հետաքրքրեն մատենագետներին:

ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՊՐԱԿՏԻԿԱ

ա. «ԾՈ ՎԱՌ» թերթ: Թե՛ Հ. Ռափայել Կարապետեանի (ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ 1924) և թե՛ Բաբլոյանի (ԲԱԲԼՈՅԱՆ 1986, 171) կազմած մատենագիտական ցանկերում¹³ տպարանը նշված չէ: Թերթի էջերում տպարանի անվանումը առանձին տողով ևս առկա չէ: Թերթելով թվայնացված էջերը, 1930 Դ. տարի, թիւ 3-4-ում նկատեցի հետևյալ նշումը. «...Իսկ գալով «Ծովառ»ի կուսակցական բնոյթ ունենալուն, որովհետեւ «Պայքար»ի տպարանին մէջ կը տպագրուի եւ անոր օֆիսին մէջ կը խմբագրուի...»: Այսինքն, թերթը տպագրվել է «Պայքար»-ի տպարանում: Թերթի նկարագրությունը սա է. «ԾՈ ՎԱՌ : Պաշտօնաթերթիկ ՉՆԳՇՈՅ ԾՈ ՎԱՌ ԸՆԹԵՐՑ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ / ԾՈ՛ Վառ Խմբ.՝ Պ. Փապուճեան. - Շիքակօ, Տպարան Պայքար, 1927-1933.»¹⁴:

բ. **ԴԱՓՆԻ** : TAPNY Արտօնատեր՝ Հ. Ջուանշիր - Ջմիւռնիա : Տպագր. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ, 1919. - 4 երես : (կիսամսեայ) 30 x 22 սմ.

Գ. Լևոնյանի կազմած մատենագիտության մեջ (ԼԵՎՈՆՅԱՆ 1934) այս «Դափնի»-ն միավորվել է «ԴԱՓՆԻ : Կիսամսեայ կրօնաթերթ / Արտօնատեր-պատասխանատու տնօրէն՝ Համայէր Ջուանշիր; Խմբ.՝ Ղեւոնդ Դուրեան. - Ջմիւռնիա : տպ. Քէշիշեան, 1921-1922. - 32 էջ: 21 x 14 սմ.» պարբերականի հետ (տե՛ս ԼԵՎՈՆՅԱՆ 1934, մատենագիտական գրառում թիվ 856): Մ. Բաբլոյանի կազմած մատենագիտության մեջ այս թերթը ևս չի ներառվել, չնայած որ Հ. Ռափայել Կարապետեանի «Լիակատար ցուցակ հայերէն լրագիրներու որոնք կը գտնուին Մխիթարեան մատենադարանին մէջ ի Վիեննա 1794-1921» այդ անվանումը առկա է (ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ 1924, թիվ 238 և 239 գրառումները)¹⁵:

¹³ Բաբլոյանի մատենագիտական ցանկում սույն վերնագիրը նկարագրված է էջ 171-ում, 1574 թվի ներքո: Առկա է թվագրման վրիպակ: Պետք է լինի 1547:

¹⁴ «ԾՈ ՎԱՌ» թերթի մատենագիտական նկարագրությունը տե՛ս <https://shorturl.at/CJL46> (11.10.2023):

¹⁵ «Դափնի» թերթի մատենագիտական նկարագրությունը տե՛ս

ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՊՐԱԿՏԻԿԱ

գ. Վիեննայի Մենաստանի թվայնացված մամուլի վերնագրերում առկա է «ԺԱՄԱՆԱԿ» անվանումը կրող մի հավելված, որն ուսումնասիրելուց և մասնագետների հետ քննարկելուց հետո եզրակացրեցինք, որ նորահայտ անուն է և, հավանաբար, եղել է, Գոչունեանների ընտանեկան «Ժամանակ» թերթի գունավոր կազմով հավելվածը: Նկարագրությունը սա է. «ԺԱՄԱՆԱԿ / - Իսթամպուլ Վիմգ. Տպգր. Մ. Տէր-Սահակեան, 1932? - 4 էրես ; (գունաւոր) 31 x 22 սմ.»:

Քանի որ ելքային տվյալները թերթի վրա խիստ աղքատիկ են (ԲԱԲԼՈՅԱՆ 1986), իսկ Մ. Տէր-Սահակեան անունով հրատարակիչ/տպարան գործել է.

(i) Բելգիայում 1928-1929 թթ., ապա տեղափոխվել է Ռումինիա 1930-1931 թթ. և տպագրել է «Գիտություն և գիտելիք» հանդեսը, որը բովանդակային առումով ոչ մի աղերս չունի հայտնաբերված «Ժամանակ»-ի հետ:

(ii) 1931-1932 թթ. Ստամբուլում տպագրվել է «Արշալոյս» պարբերականը, որի հրատարակիչն է եղել Մ. Տէր-Սահակեանը, հետևաբար պետք է ենթադրել, որ այս նորահայտ անունը 1932? է, և տպագրված է Ստամբուլում¹⁶:

դ. ՀՆՉԱԿ ԿԱՄ ՀԱԻԱՔԱԾՈՅ ԶՈՒԱՐՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ:
Հանդեսի հրատարակության մեկնարկի տարեթիվը թե՛ Հ. Ռափայել Կարապետեանի, թե՛ Գ. Լևոնյանի, թե՛ Մ. Բաբլոյանի և թե՛ Ա. Կիրակոսյանի (ԿԻՐԱԿՈՍՅԱՆ 1970) մատենագիտական ցանկերում նշված է 1886: Այս հանդեսը Հայաստանի ազգային գրադարանում առկա է 1887, Գ. Տարի, Հատոր Ե., թիւ 1-ից սկսած և նկարագրված

<https://shorturl.at/fmP38> (11.10.2023):

¹⁶ «Ժամանակ» թերթի հավելվածի մատենագիտական նկարագրությունը տե՛ս <https://shorturl.at/jyKM3> (11.10.2023):

է «Հնչակ : Տասնօրյա զավեշտաթերթ» անվանումով¹⁷: «ՀՆՉԱԿ» հանդեսի նկարահանված էջերը թերթելիս նկատեցի հետևյալը. հանդեսի հավաքական կազմի վրա նշված է 1886 թ., իսկ երբ սկսվում է հանդեսի թիվ 1-ի կազմը, ապա նշված է 1885 թ.: Կարելի էր ենթադրել, որ սա տպագրական սխալմունք է: Սակայն դա այդպես չէ, քանի որ 1887 թ. համար հանդեսի հրատարակիչները նշել են Երրորդ տարի՝ հետագայում այն փոխելով Գ. տարի: Եթե համադրենք տպագրության տարիները և հատորների թվերը, ապա 1885 թ. ճիշտ է նշված: Այսպիսով, հարկ է փաստել, որ տպագրական սխալ առկա չէ, և տպագրության սկզբնական տարին պետք է համարել 1885 թ.¹⁸:

Ե. Անտոն Սաքսեանի 1886 թ. հիմնադրած «ԾԱՂԻԿ : ՀԱՆԴԷՍ ԱԶԳԱՅԻՆ» պարբերականը բավականին խճճված և բարդ կառուցվածք ունի: Եղել է թերթ, ապա ամսագիր, շարունակվել է այլ անվանումներով, կիսվել է և այլն¹⁹: Մատենագիտական տարբեր աղբյուրներում առկա «ԾԱՂԻԿ»-ի նկարագրությունը շատ հեռու է ամբողջական լինելուց: Սույն պարբերականի նկարագրությունը բավականին լավ է արված Գ. Լևոնյանի մոտ (ԼԵՎՈՆՅԱՆ 1934, 27, թ. 189 գրառումը): Շտեմարանում նկարագրելիս կատարվել են մի շարք հավելումներ և ճշգրտումներ: Այսպես, Վիեննայի Մենաստանի թվայնացված մամուլի մատենագիտական շտեմարանում արված է պարբերականների հստակ տարանջատում՝ ըստ տպագրության տեսակների: Այսինքն, պարբերականները տարանջատվում են ամսագրերի, թերթերի և տարեգրերի: Այս բաժանումը կիրառված է վիճակագրական հաշվարկների համար, որպեսզի հստակ պատկեր ունենանք,

¹⁷ Որպես անվանում՝ նշված է հանդեսի 1887 թ. Ե. հատոր անունը: 1885-1887 թթ. հատոր Դ.-ն ներառյալ՝ հանդեսի անվանումը եղել է «ՀՆՉԱԿ ԿԱՍ ՀԱԻԱՔԱԾՈՅ ԶՈՒԱՐՃԱՐԱՆՈՒԹԵԱՆՑ»:

¹⁸ «Հնչակ կամ Հաւաքածոյ զարճաբանութեանց» հանդեսի մատենագիտական նկարագրությունը տե՛ս <https://shorturl.at/inEV9> (11.10.2023):

¹⁹ «Ծաղիկ» պարբերականի մատենագիտական նկարագրությունը տե՛ս <https://shorturl.at/jkpLS> (11.10.2023):

թե քանի՞ ամսագիր, քանի՞ թերթ և քանի՞ տարեգիր է տպագրվել: «ԾԱՂԻԿ»-ի պարագայում Ա. Չոպանեանը և Ա. Անտոնեանը թերթի փոխարեն տպագրել են ամսագրեր: Այսպես, Ա. Անտոնեանը 1904-1905 թթ. տպագրել է «ԾԱՂԻԿ : ՀԱՆԴԷՍ ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ, ԳԵՂԱՐՈՒԵՍԱԿԱՆ» ամսագիրը, և 1904 ժէ. տարի, Նոր շրջան, թիւ 1, ՔԱՆԻ ՄԸ ԽՕՍՔԵՐ սյունակում (էջ 3) առկա է հետևյալը. «Ծաղիկ»ի ներկայ հրատարակությունը որեւէ նիւթական կամ բարոյական կապ չունի Պ. Միքայէլ Շամբանեանի խմբագրութեամբ հրատարակուած նախորդ շրջանին հետ: ...»²⁰: Ուստի, Ա. Անտոնեանի հրատարակած սոյն ամսագիրը, ներառված լինելով «Ծաղիկի» նկարագրության մեջ, նկարագրվեց նաև որպես առանձին վերնագիր²¹:

Թե՛ «ԾԱՂԻԿ»-ում և թե՛ «ԾԱՂԻԿ : ՀԱՆԴԷՍ ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ, ԳԵՂԱՐՈՒԵՍԱԿԱՆ»-ում օգտագործվել են MARC21 ձևաչափի 780 «Նախորդող մուտք» և 785 «Հաջորդող մուտք» դաշտերը՝ գրառումները տրամաբանորեն իրար կապելու համար: Նոյն մոտեցումն է կիրառվել Ա. Չոպանեանի 1895 թ. հրատարակած «ԾԱՂԻԿ : ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ ՀԱՆԴԷՍ ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ» ամսագրի պարագայում: Որպես տեր և տնօրեն շարունակել է հանդես գալ Ա. Սաքաեանը, բայց ամսագրի պատասխանատուն եղել է Ա. Չոպանեանը: Այս ամսագիրը ևս նկարագրվել է որպես առանձին վերնագիր՝ նաև ներառվելով «Ծաղիկ»-ի նկարագրության մեջ²²:

²⁰ Միգուցե Ա. Անտոնեանը արտոնագրային բարդություններից խուսափելու նպատակով, պարզպաես վերցրել է «ԾԱՂԻԿ» անունը, որպես արտոնատեր հանդես է եկել Անտոն Սաքաեանը, բայց հրատարակել է իր ուրույն ամսագիրը:

²¹ «Ծաղիկ» հանդեսի մատենագիտական նկարագրությունը տե՛ս <https://shorturl.at/dwAG8> (11.10.2023):

²² «Ծաղիկ»-ի մատենագիտական նկարագրությունը տե՛ս <https://shorturl.at/nolj3> (11.10.2023):

ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՊՐԱԿՏԻԿԱ

Ներկայացնում ենք մի հատված այս գրառման 520 դաշտից (տե՛ս նկ. 1), որից պարզ է դառնում, որ 1895 թ. Ա. Չոպանեանի հրատարակությունից (ընդգծված է դեղինով) հետո, «Ծաղիկ»-ի 1896 թ. հրատարակությունն ունեցել է հետևյալ ենթավերնագիրը՝ «ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ ԱՋԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ» և նշվել է որպես 9^{րդ} տարի:

- 1886 Ա. Տարի Թիւ 1-4, ԾԱՂԻԿ : ՀԱՆՂԷՍ ԱԶԳԱՅԻՆ**
1887 Ա. Տարի Թիւ 5-104, ԾԱՂԻԿ : ՀԱՆՂԷՍ ԱԶԳԱՅԻՆ
1887 Բ. Տարի Թիւ 105-107, ԾԱՂԻԿ : ՀԱՆՂԷՍ ԱԶԳԱՅԻՆ
1888 Բ. Տարի Թիւ 108-161, ԾԱՂԻԿ : ՀԱՆՂԷՍ ԱԶԳԱՅԻՆ
1888 Բ. Տարի Թիւ 162-183, ԾԱՂԻԿ : ՀԱՆՂԷՍ ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
1888 Գ. Տարի Թիւ 184-185, ԾԱՂԻԿ : ՀԱՆՂԷՍ ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
1889 Գ. Տարի Թիւ 186-275, ԾԱՂԻԿ : ՀԱՆՂԷՍ ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
1889 Դ. Տարի Թիւ 276-278, ԾԱՂԻԿ : ՀԱՆՂԷՍ ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
1890 Դ. Տարի Թիւ 279-329, ԾԱՂԻԿ : ՀԱՆՂԷՍ ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ: Խմբագիր-Տնօրէն՝
Յովնան Գ. Փայլագաշեան. Խմբագրապէս՝ Ա. Ա. Սուրենեան.
1890 Նոր Շրջան Ա. Տարի Թիւ 1 (ՍԵՂՏԵՄԲԵՐ 15) - Թիւ 16, ԾԱՂԻԿ : ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ,
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ - Շաբաթաթերթ: 39 x 28 սմ.
1891 Նոր Շրջան Ա. Տարի Թիւ 17-52, ԾԱՂԻԿ : ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
- Շաբաթաթերթ: 39 x 28 սմ.
1891 Նոր Շրջան Բ. Տարի Թիւ 1-11, ԾԱՂԻԿ : ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ -
Շաբաթաթերթ: 39 x 28 սմ.
1892 Նոր Շրջան Բ. Տարի Թիւ 12-52, ԾԱՂԻԿ : ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ -
Շաբաթաթերթ: 39 x 28 սմ.
1892 Նոր Շրջան Գ. Տարի Թիւ 1-2, ԾԱՂԻԿ : ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ -
Շաբաթաթերթ: 39 x 28 սմ.
1893 Նոր Շրջան Գ. Տարի Թիւ 3-37, ԾԱՂԻԿ : ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ -
Շաբաթաթերթ: 39 x 28 սմ.
1894 Նոր Շրջան Գ. Տարի Թիւ 38-39, ԾԱՂԻԿ : ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ -
Շաբաթաթերթ: 39 x 28 սմ, Խմբագիր՝ Գրիգոր Պ. Գայսերեան.
1894 Նոր Շրջան Ա. Տարի Թիւ 1 (Մայիս 14)-20, ԾԱՂԻԿ : ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ - Շաբաթաթերթ: 39 x 28 սմ, 8 էրես: Խմբագիր՝ Գրիգոր Պ. Գայսերեան.
1895 Նոր Շրջան Թիւ 1-17, ԾԱՂԻԿ : ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ ՀԱՆՂԷՍ ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ
ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ - Խմբագրապէտ Արշակ Չոպանեան: 24 x 16 սմ, 32 էրես:
1896 9րդ Տարի Թիւ 1-23, ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ - 55
x 39 սմ, 4 էրես: Տնօրէն-Խմբագիր՝ Երուստի Գաբրիելեան

Նկ. 1 Հատված «Ծաղիկ» թերթի 520 դաշտից

ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՊՐԱԿՏԻԿԱ

Փորձենք հաշվել տարիները՝ հիմք ընդունելով 520 դաշտում բերված բաշխումն ըստ Ա., Բ., Գ., ... տարիների:

- ✓ 1886 Ա. տարի-1890 Դ. տարի՝ կազմում է 4 տարի:
- ✓ 1890 Նոր շրջան Ա. տարի - 1894 Նոր շրջան Գ. տարի՝ կազմում է 3 տարի:
- ✓ 1894 Նոր շրջան Ա. տարի՝ կազմում է 1 տարի:

Ընդամենը կազմեց 8 տարի:

1895 թ. Ա. Չօպանեանը հրատարակում է իր ամսագիրը, որը նույն թվականին էլ դադարեցնում է գործունեությունը:

1896 թ. Ե. Գարթալեանը շարունակում է «Ծաղիկ»-ի՝ որպես թերթի տպագրությունը՝ նշելով դա որպես 9^{րդ} տարի, այսինքն՝ Ա. Չօպանեանի հրատարակությունը չեն ներառել տարիների հերթական հաշվարկում: Այս փոքրիկ վերլուծությունը ևս հաստատում է վերևում իմ առաջ քաշած ենթադրությունը, որ թե՛ Ա. Չօպանեանի և թե՛ Ա. Անտոնեանի ամսագրերը «Ծաղիկ» թերթի տրամաբանական մաս չեն կազմել:

Նման մոտեցման արդյունքում **երկու հանդես** ևս ավելացավ ամսագրային հրատարակությունների ընդհանուր թվին:

գ. Մ. Բաբլոյանի մատենագիտությունում առկա է մի այսպիսի գլուխ՝ «Հայտարարված, բայց չհրատարակված թերթեր և հանդեսներ»: «ԾԱՂԻԿ»-ի 1899 ժԳ. տարի, 28 օգոստոսի, թիւ 8, կարդում ենք «ԼՈՅՍ՝ ՓՈՒՍԱՆ ԾԱՂԻԿԻ «Ինչպէս որ ասկէ առաջ յայտարարուած էր, ԾԱՂԻԿ ի մօտոյ պիտի հրատարակուի իբրև օրաթերթ ամէն օր, իր արտօնատիրոջ՝ Անտոն էֆ. Սաքաեանի տրամադրութեան տակ: Թէև ըսուած էր թէ միեւնոյն ժամանակ ԾԱՂԻԿ շաբաթերթն ալ պիտի շարունակուի ըստ առաջնոյն: Սակայն անկարելի ըլլալով միեւնոյն թերթը երկու տարբեր ուղղութեամբ և տարբեր տնօրինութեամբ շարունակել, նախամեծար համարեցի թերթիս ուղղութիւնը փոխելու տեղ անունը փոխել: Ուստի յառաջիկայ շաբաթէն սկսեալ ԼՈՅՍ պիտի հրատարակուի ԾԱՂԻԿի տեղ, միևնոյն ուղղու-

ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՊՐԱԿՏԻԿԱ

թեամբ, միեւնոյն պարունակութեամբ, միևնոյն ծաւալով և միեւնոյն պայմաններով: Միմիայն թերթին ճակատը փոխանակ ՇԱՂԻԿԻ՝ ԼՈՅՍ պիտի գրուի... ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆ»:

«ԼՈՅՍ» անունով պարբերական, հիմնադրված 1899 թ. մատենագիտական ցանկերում առկա չէ:

Այսինքն, ևս մեկ հայտարարված, բայց չհրատարակված անուն է հայտնաբերվել այս հավաքածուում:

Շտեմարանը որպես վիճակագրական տվյալների աղբյուր

Մխիթարեան միաբանութեան հայ մամուլի շտեմարանի նախագծման ընթացքում, փորձ արեցինք ընտրել ինդեքսավորման այնպիսի կառուցվածք, որպեսզի փնտրտույքը շտեմարանի ներսում լինի հնարավորինս ճկուն և հնարավորինս շատ վիճակագրական տվյալներ տրամադրվեն հետազոտողին: Այս պահին շտեմարանը պարունակում է 195 պարբերականի մատենագիտական նկարագրություն, որոնք ըստ նյութի տեսակների բաշխված են այսպես.

- ✓ Թերթ՝ 93 վերնագիր.
- ✓ Ամսագիր՝ 100 վերնագիր.
- ✓ Տարեգիր՝ 2 վերնագիր:

Խմբագիրների անուններն ինդեքսավորվում են, և ինդեքսավորված անվան աջ մասում երևում է, թե քանի պարբերականի խմբագիր կամ հրատարակիչ է տվյալ անձը եղել: Այսպես, «Մամուրեան, Հրանտ Մատթէոսի (4)» հուշում է, որ Մամուրեան Հրանտը 4 պարբերականի խմբագիր-տնօրենն է եղել: Անվան ցուցիչից կարելի է ուղղակի անցում կատարել հրատարակած պարբերականների մատենագիտական գրառումներին:

Վիճակագրական տվյալների մի առանձին խումբ էլ ներկայացնում են տպագրության քաղաքների և երկրների անվանումները: Կարելի է հեշտությամբ իմանալ, թե որ քաղաքում/երկրում քանի անուն պարբերական է տպագրվել:

Հայ տպագրության պատմությամբ զբաղվող մասնագետների համար, տպարանները միշտ էլ մեծ հետաքրքրություն են ներկայացրել: Շտեմարանը տալիս է հստակ տեղեկատվություն թե՛ տպարանների անունների, թե՛ դրանց գտնվելու վայրի և թե՛ այդ տպարաններում հրատարակված պարբերականների անունների և քանակների վերաբերյալ: Օգտագործվել է հետևյալ ստանդարտացված կառուցվածքը՝ *տպ. «անվանում»*, արդյունքում տպարանների անունները հավաքվում են «Խորագրային» ցուցիչների առանձին տիրույթում: «[տպ. "Ա. Յակոբ Պոյաճեան" \(6\)](#)» գրառումը հուշում է, որ Պոյաճեանի տպարանում տպագրվել է 6 անուն պարբերական, իսկ հետևելով հղմանը, կարտածվեն այդ տպարանում լույս տեսած պարբերականների մատենագիտական գրառումները:

Շտեմարանում ներդրված է կառուցվածք, որը հնարավորություն է տալիս ունենալու հայոց լրագրության պատկերն ըստ հրատարակության տևողության, տե՛ս նկար 2-ը: Վիճակագրական բաշխման աղյուսակից տեսնում ենք, որ 1794 թվականից մինչև 1920-ականներն ընկած ժամանակահատվածում, մամուլի համեմատաբար շատ քանակներ ունեցել են մեկից մինչև վեց տարվա կյանք: Մեկ տարվա կամ դրանից էլ պակաս կյանքի տևողություն ունեցող պարբերականների թիվը ամենաշատն է՝ 48 անուն:

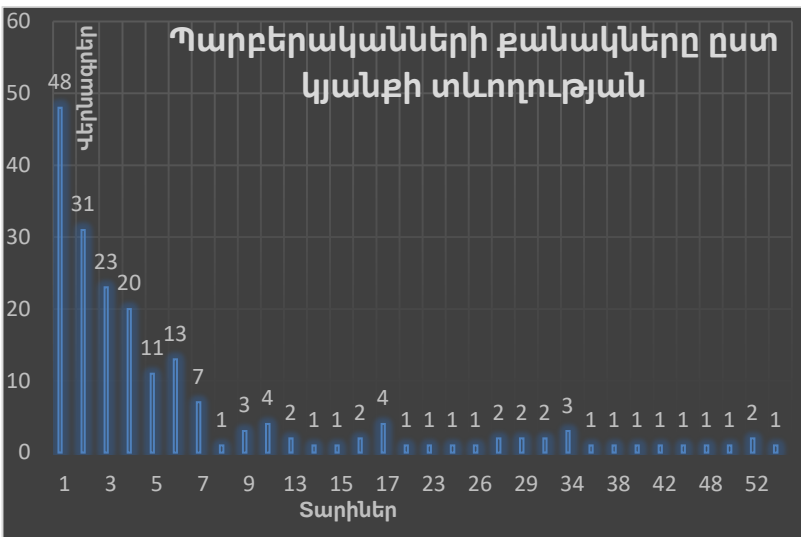
խոսք երախտիքի

Մեր երախտագիտությունն ենք հայտնում Մխիթարեան Միաբանութեան Վիեննայի Մենաստանի հոգևոր հայրերին՝ ցուցաբերած աջակցության համար, հատկապես Հայր Նարեկ Տատուրեանին, ում ակտիվ մասնակցության և շարունակական աջակցության շնորհիվ սույն նախագիծը դարձավ իրականություն: Շնորհակալության խոսքս եմ հղում Հայր Սիմոն Պայեանին, ում ջանքերի արդյունքում մամուլի թվայնացման աշխատանքները մեծապես շահեցին: Անուրանալի է Արհիապատիւ Պողոս Լեւոն արք. Զէքիեանի ներդրումը սույն նախագծի կայացման գործում: Գերապայծառ Հայրը մշտա-

ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՊՐԱԿՏԻԿԱ

պես եղել է մեր կողքին, և առանց իր խորհուրդների ծրագիրը մեծապես կտուժեր:

Երախտիքի մեր խոսքն ենք ուղղում նաև Գալուստ Կիլպէնկեան հիմնարկության «Հայկական համայնքների բաժանմունք»-ի տնօրեն դոկտ. Ռազմիկ Փանոսեանին և տնօրենի օգնական Շողեր Մարկոսեանին՝ նախագծի առաջին փուլի ֆինանսավորման և ցուցաբերած մշտական աջակցության համար:

Նկ. 2 Պարբերականների քանակներն՝ ըստ կյանքի տևողություն

Ամփոփում

Սույն հոդվածում ներկայացվեցին մեր կողմից կատարված ճշգրտումներից և բացահայտումներից մի քանիսը: Իրականում դրանք ավելի շատ են. ունենք բազմաթիվ նոր տպարաններ, խմբագիրներ, շտկվել են մի շարք մատենագիտական սխալներ և այլն:

Մամուլի մատենագիտություն կազմողները հիմնականում օգտվում են տարիներ առաջ կազմված մատենագիտական տպագիր ցանկերից, որոնք, կարծում ենք, թվային դարաշրջանում պետք է

ծառայեն որպես սկզբնաղբյուր, բայց ոչ որպես մեխանիկական պատճենման աղբյուր: Ձեռքի տակ ունենալով մամուլի թվայնացված նմուշները՝ հարկ է դրանք էջ առ էջ թերթել, քանի որ մատենագետին սպասվում են բազմաթիվ անակնկալներ:

Օգտագործված գրականության ցանկ (References)

ԲԱԲԼՈՅԱՆ 1986 – Բաբլոյան, Մ. (կազմ.) (1986), *Հայ պարբերական մամուլը (1794-1980)*, Երևան, ՀՍՍՀ ԳԱ, 470 [Babloyan, M. (comp.) (1986), *Hay Parberakan Mamuly. Matenagitakan Hamahavak Ts'uts'ak*], Yerevan, Academy of Sciences of Arm.SSR, 470];

ԼԵՎՈՆՅԱՆ 1934 – Լևոնյան, Գ. (կազմ.) (1934), *Հայոց պարբերական մամուլը (1794-1934)*, Երևան, Պետհրատ, XXXI, 228, 3 [Levonyan, G. (comp.) (1934). *Hayots' Parberakan Mamuly (1794-1934)*, Yerevan, Pethrat, XXXI, 228, 3];

ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ 1924 – Կարապետեան, Հ. (կազմ.) (1924), *Լիակապար ցուցակ հայերէն լրագիրներու որոնք կը գտնուին Մխիթարեան մատենադարանին մէջ ի Վիեննա 1794-1921*, Վիեննա, տպ. Մխիթարեան, 79 [Karapetyan, H. (comp.) (1924). *Liakatar Ts'uts'ak Hayeren Lragirneru voronk kgtvin Mkhitaryan Matenadaranin mej (1794-1921)*, Vienna, Mkhitaryan Press, 79];

ԿԻՐԱԿՈՍՅԱՆ 1970 – Կիրակոսյան, Ա. (կազմ.) (1970), *Հայ պարբերական մամուլի մատենագիտություն (1794-1967)*, Երևան, ՀՍՍՀ Ալ. Մյասնիկյանի անվան հանրապետական գրադարան, 621 [Kirakosyan, A. (comp.) (1970). *Hay Parberakan Mamuly (1794-1967)*, Yerevan, Public Library of Armenian SSR after A.I. Myasnikyan, 621];

ZARGARYAN 2020 – Zargaryan, T., Astsatryan H., Matela M. (2020), Armenian Research & Academic Repository in Action: Towards Challenges of the 21st Century, *Katchar* (Yerevan), 2, 67-79.

**DIGITALIZATION OF THE PERIODICALS
BEING PRESERVED IN
THE MEKITARIST MONASTERY OF VIENNA.
PRESENTATION OF FIRST PHASE RESULTS**

TIGRAN ZARGARYAN

Fundamental Scientific Library of NAS RA

Ph. D. (Technical Sciences)

Keywords: Armenian periodicals, bibliography of the Armenian periodicals, Mekitarist Congregation - Vienna, Calouste Gulbenkian Foundation.

In 2019 Calouste Gulbenkian Foundation in close cooperation with Mekitarist Congregation – Vienna and Fundamental Scientific Library of the National Academy of Sciences of the Republic of Armenia initiated a project – to digitize Armenian periodical and newspaper collections being preserved in the Mekhitarist Congregation – Vienna library.

The library website <https://mechitaristlibrary.org/> presents the periodical and newspaper collections published between 1794 and 1920 from the Vienna Mekhitarist Library. All digitized materials are stored in the databases of the Fundamental Scientific Library of the National Academy of Sciences of the Republic of Armenia, and are freely accessible to all. The digitization of materials is continuous, and content will be made available in the corresponding databases and websites when ready.

The project also pursues other goals: openness to the international scientific world, access to knowledge for all Armenians and the international scientific and academic community, strengthening of the Armenian language, promotion and development of research work, as well as the promotion of collaboration between inter-Armenian and various Armenian and international organizations.